

Кисельов В. М.¹, Кисельова Г. В.²

¹Старший викладач кафедри архітектури будівель та споруд
maketlab@ukr.net
orcid.org/0009-0004-5454-3681

²Старший викладач кафедри містобудування
kiselisa@ukr.net
orcid.org/0000-0002-0398-6413

Одеська державна академія будівництва та архітектури, Одеса

БАГАТОРІВНЕВІ ПАРКИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

©Кисельов В. М., Кисельова Г. В., 2024

<https://doi.org/10.32347/2519-8661.2024.30-31.38-46>

Анотація. Об'єктом дослідження є багаторівневі міські парки. Предмет цього дослідження – загальні принципи та проектні прийоми організації предметно-просторового середовища багаторівневих парків. У статті аналізується та систематизується великий проектний матеріал, присвячений новим світовим тенденціям організації багаторівневих парків. Дається комплексний огляд їх концептуальних різновидів, композиційні особливості. Виявляються проектні прийоми, спрямовані на формування багаторівневості у міському середовищі з використанням ландшафтних та архітектурних методів формоутворення. Проводиться системний аналіз принципів організації багаторівневих парків у єдності екологічного, художньо-естетичного та контекстуального підходів.

У статті виявлено сучасні тенденції організації відкритих багаторівневих парків, дається їх визначення – це окремі фрагменти безтранспортного міського середовища, що є один або кілька ярусів, хоча б один з яких знаходиться вище рівня землі або води, призначені, як правило, для відпочинку та прогулянок. Серед них можуть бути як монофункціональні, так і багатофункціональні простори, але всіх їх поєднують такі якості як рекреаційна функція, доступність та відкритість.

Пропонуються типологічні види: багаторівневі пішохідні зони та додаткові рівні транспортних розв'язок; ярусні сади та парки; надводні рекреаційні простору; міні-двори, інтегровані в багатоповерхову будівлю; зелені дахи різного призначення; багаторівневі ігрові майданчики.

Сформульовано висновок, що архітектурно-містобудівне проектування багаторівневих парків є актуальною тенденцією сучасної проектної культури та допомагає вирішувати різні проектні та соціальні завдання.

Ключові слова. Багаторівневі парки, ярусні парки, зелені дахи, парки-тераси.

Постановка проблеми. Сучасні великі міста, що відрізняються найбільшою концентрацією громадської діяльності, потребують розвитку рекреаційної системи та підвищення екологічної якості міського середовища. Однак на даний момент саме у таких містах територіальний потенціал розвитку суспільних просторів вичерпано, а озеленення відсутнє або мінімальне.

Відкриті суспільні простори, якими повною мірою є парки, мають значний потенціал для трансформації характеру міського середовища. Вони є територією спільного користування, вільні від транспорту, доступні для мешканців та гостей міста, служать для проведення дозвілля, масових заходів, різних видів відпочинку та організації пішохідні потоки. Публічний простір є важливим структуроутворюючим елементом міського ландшафту. Середовище публічних просторів як складова частина навколишнього середовища є одним із матеріальних продуктів діяльності людини в процесі взаємодії з природою. Воно включає природне середовище (водний і повітряний басейни, ґрунтовий

покрив та ін.), а також все, що утворює матеріальну структуру просторів, у тому числі і різноманітні антропогенні фактори, що виникають у результаті господарської діяльності людини (Лукін, 2020).

Оскільки ландшафту у місті приділяється велика увага, як одному з головних факторів створення екосередовища та багатофункціональних суспільних просторів то використання багаторівневості, як композиційного прийому має великий потенціал.

Зазначимо, що організації багаторівневих багатофункціональних структур відповідає концепціям вертикального міста, що відрізняється життєздатністю та автономністю.

Загальні тенденції розвитку рекреаційної системи щодо вертикалі, розвиток технологій озеленення дозволяють побачити додаткові можливості формування сучасної версії «вісячих садів Семірамід» – вертикальних паркових ландшафтів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науково-методичною базою дослідження послужили роботи пов'язані з питаннями реновації міських територій та створення громадських просторів, таких вчених: Бевз М.В., Вадімов В.М., Габрель М.М., Йен Гел, Глазирин В.Л., Глазичев В.Л., Дьомін Н.М., Петришин Г.П., Соснова Н.С., Устінова І.І., Черкес Б.С. Значний внесок у дослідження комплексних зелених зон міст зробили аналіз робіт: Владимірова В.В., Кучерявого В.П., Назарука М.М., Стольберга Ф.В., Фесюка В.О. Особливості реновації та рекреаційного використання промислових об'єктів відображено у публікаціях та проектах зарубіжних авторів: Patrick Berger, Gilles Clement, Norman Foster, Renzo Piano та ін.

Мета статті. Проаналізувати зарубіжний досвід створення багаторівневих парків, систематизувати результати аналізу і визначити перспективи створення таких просторів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На сьогоднішній день паркове господарство в Україні розвивається відокремлено від цілей суспільного та економічного розвитку міст. Можливість впровадження новацій у даній сфері потребує сучасного підходу до управління та організації паркового господарства.

Доцільність облаштування відкритих суспільних просторів в урбанізованому середовищі обумовлена соціальними процесами, один із яких атомізація – роз'єднання та розпад звичних зв'язків (Колот, 2021).

Суспільні простори допомагають консолідації міської спільноти. Важливо і збереження культурних кодів у міському середовищі, створення оригінальних фрагментів з локальним чи національним ідентичності.

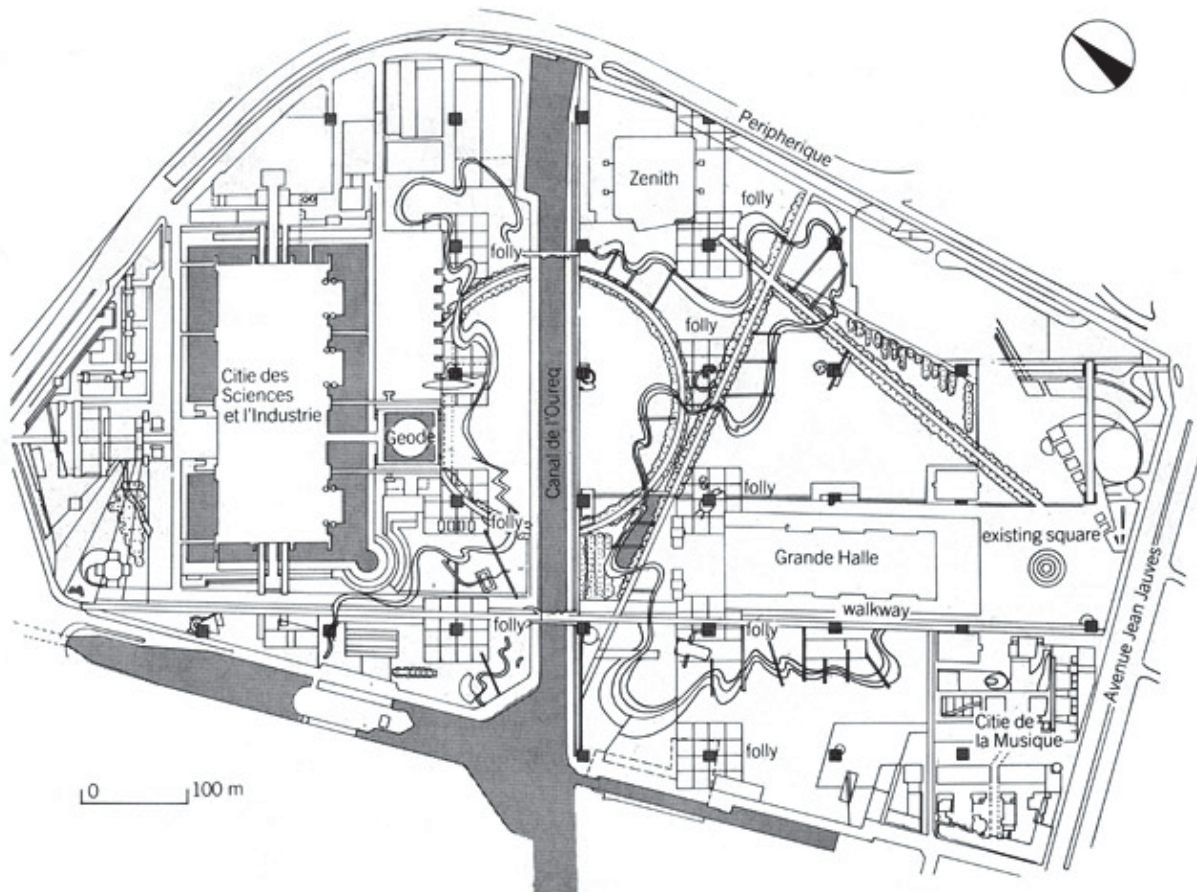
Проблеми оновлення та оптимізації відкритих просторів міст також є актуальними. Різновидами відкритих міських просторів можуть бути міські парки, сквери, майданчики та площі, пішохідні зони та ін. Проектування багаторівневих зелених просторів стає помітним явищем архітектурно-містобудівної практики у всьому світі. У різних країнах ідея організації багаторівневих просторів виявилася в різних формах, які отримали назви: надземні пішохідні доріжки, тунельні системи, підземні пішохідні системи (UPS), пішохідні доріжки з контрольованим кліматом, внутрішні міські, багаторівневі мережі або вертикальні, інтегровані середовища та навіть паралельне місто.

Оскільки ландшафту у місті приділяється велика увага, як одному з головних факторів створення екосередовища та багатофункціональних суспільних просторів, багаторівневості як композиційний прийом використовується в ландшафтних просторах загальноміського значення (парки, сквери) та територіях локального рівня (двори в житлових кварталах).

Прийоми вертикальної побудови паркового ландшафту, безпосередньо пов'язаного з архітектурою багато в чому вплинули на сучасну ландшафтну архітектуру. Парки та сади ХХІ ст. перестали бути простором дорогих ландшафтних декорацій. Сьогодні міський парк – це сфера реалізації зелених технологій, що забезпечують умови не тільки для пасивного споглядання, але і для динамічних процесів (спорт, культура, інформація та ін.). Для формування вертикальних паркових ландшафтів, як «вісячих парків», необхідно не тільки переосмислити традиційні прийоми вертикального планування (укоси, підпірні стінки, тераси), але й розглянути можливість їх поєднання з іншими архітектурними конструкціями та технологіями озеленення.

Парк, як загальне поняття це багатофункціональний, рекреаційний простір, який має певну площу. В сучасному місті парк це не завжди відокремлена територія, це може бути і пішохідний простір, і рекреаційний простір біля водойм, і дворові простори об'єднанні між собою.

Багаторівневі пішохідні зони та додаткові рівні транспортних розв'язок. Пішохідні зони є лінійними об'єктами міського середовища. Об'єднуючись у багаторівневу систему з громадськими пішохідними територіями рівні землі та над землею, стають інтегральною формою міських просторів. Наприклад, у парку Ла-Віллет організовані дворівневі пішохідні простори (рис. 1). На рівні землі – доріжки для велопогулянок уздовж набережної, верхній рівень – пішохідна зона та оглядова майданчик.

1.

2.

Рис.1. Парк Ла-Віллет. Франція, Париж. 1- Генеральний план; 2- багатоярусні пішохідні зони ([online] Доступно: < <https://ru.advisor.travel/poi/La-Villette-park-5759> > [Дата звернення 5 серпня 2024])

До цього ж типу належать і багаторівневі пішохідні зони на вийшли з експлуатації, функціонально застарілих інженерних спорудах, таких як залізничні колії, естакади, мости. Ці об'єкти перепрофілюються в лінійні парки. Транспортне середовище поступається місцем громадським зонам,

у місті збільшується кількість комфортних зелених просторів. Навколо оновленого об'єкта виникає якісно нове життя: середовище стає більш безпечним, збільшується площа зелених насаджень, виникають нові об'єкти інфраструктури. Модернізовані з урахуванням принципу гуманізації середовища нові громадські території включають протяжні пішохідні простори, зони для тихого відпочинку; майданчики для проведення концертів. Приклад використання покинутої естакади як громадський, озеленений, відкритий простір – парк естакада Seoulo 7017. Це добре озеленений простір організований над міською магістраллю (рис. 2). Seoulo 7017 складається з сімнадцяти пішохідних шляхів, що з'єднують різні райони Сеула, та п'ятьох тематичних зон. Дизайнерами закладено безліч сценаріїв відпочинку городян: споглядання, прогулянки, активні ігри дітей, музичні виступи тощо. Все це забезпечено варіабельним обладнанням у вигляді циліндрів-подіумів, яке можна використовувати на власний розсуд. Естакада з'єднується мостами та сходами з об'єктами інфраструктури: готелями, кафе, магазинами.

1.

2.

Рис.2. Парк естакада Seoulo 7017. Південна Корея, Сеул. 1- Мастер план; 2- фрагменти парку ([online] Доступно: https://redeveloper.ru/redeveloperskie-proekty/realise_actual/park-estakada-seoulo-7017-skygarden-seul/) [Дата звернення 5 серпня 2024])

Ярусні сади та парки є втіленням ідеї об'єднання природи та архітектури. Можна виділити дві тенденції: організація багатофункціональних терасованих майданчиків на складному рельєфі та інтеграція зелених просторів у архітектурні об'єкти з метою створення вертикальних або ярусних садів

та парків. Уважливе ставлення до природи, використання, як проектного ресурсу рельєфу місцевості призводить до створення неординарних архітектурно-ландшафтних рішень озелених просторів.

Одним із яскравих прикладів організації ярусних парків став багатофункціональний комплекс «1000 дерев». Цей проект отримав другу назву «Висячі сади Вавилону в Шанхаї» (рис. 3). Будинки комплексу розташовуються між живою вулицею та каналом. Саме з боку каналу розташовуються дерева. З боку вулиці будівлі прикрашають твори сучасного живопису та графіки. Поєднання природи та мистецтва дозволило органічно вписати комплекс у середовищний контекст. Проект «1000 дерев» – це будівлі різної поверховості, в яких квартири та офіси мають вихід на власну терасу. Оригінальним рішенням стало використання колон із зовнішнього боку будівлі для розміщення ними контейнерів, з висадженими деревами.

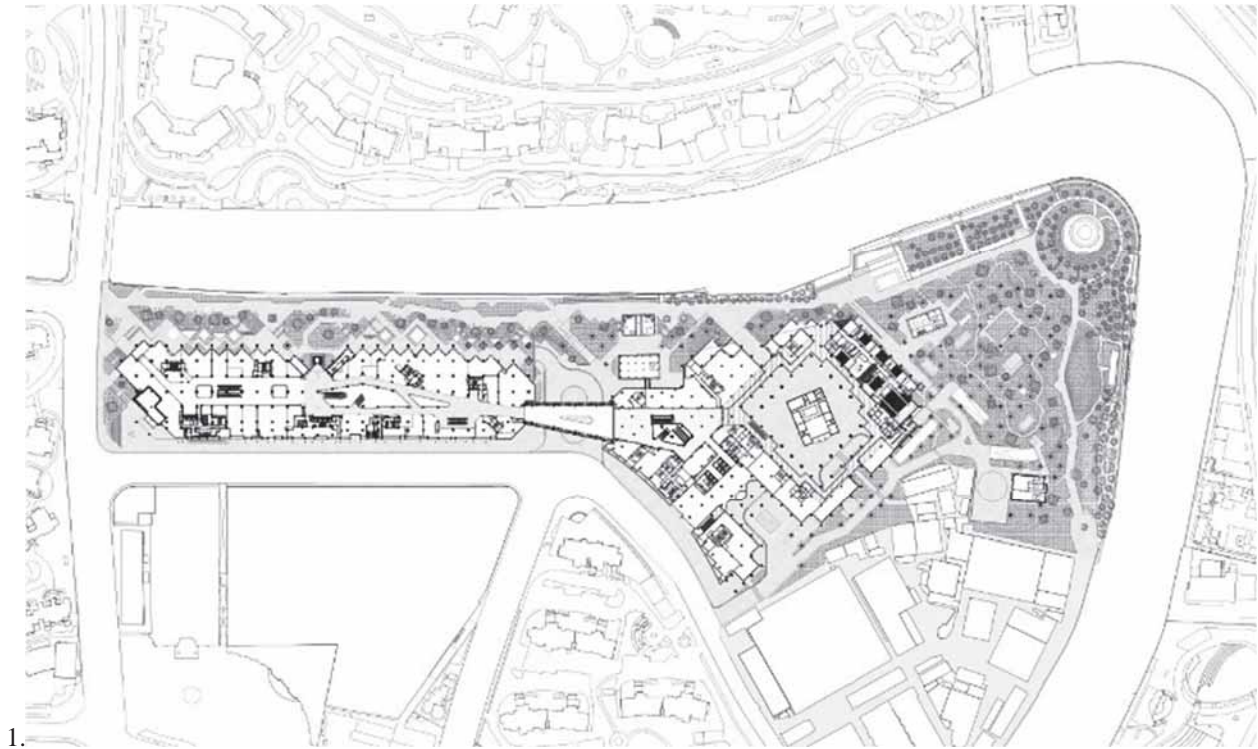

Рис.3. Ярусний парк «1000 дерев». Китай, Шанхай. 1- Мастер план; 2- загальний вигляд комплексу ([online] Доступно: <https://lakhtacenter.livejournal.com/683436.html> [Дата звернення 5 серпня 2024])

Зелені дахи різного призначення. До багаторівневих озелених просторів можна віднести і експлуатовані зелені покрівлі громадських та житлових будівель. Додатковий рівень сприяє підвищенню комфортності середовища в умовах щільної міської забудови. Вони покращують мікроклімат, збільшують кількість зон відпочинку у місті, повертають мешканцям традиційні види

діяльності. Ці простори для відпочинку на свіжому повітрі можуть бути, як монофункціональними, так і багатофункціональними і включати басейни, зони барбекю, майданчики для гри у гольф та навіть ділянки для сільськогосподарської діяльності. Сучасні покрівельні матеріали дозволяють створити на висоті зелений оазис у містах з різними природно-кліматичними умовами.

Одним з наймасштабніших проєктів із озеленення дахів став парк для відпочинку та прогулянок, організований на 15 будинках уряду міста Седжон (рис. 4). Дахи будинків з'єднані мостами. В основі концепції парку лежать три принципи: масштабність, традиційність та екологічність. Принцип масштабності випливає із необхідності створення пам'ятки, що привертає увагу городян та туристів. Парк має значну довжину. Традиційність проявляється у використанні місцевих видів рослин. Через парк проходить три тематичні стежки: декоративна, лугова та степова. Екологічність – у використанні шару ґрунту на покрівлі, який дозволяє цілий рік підтримувати комфортну для покрівлі організму людини температуру в приміщеннях, що знаходяться нижче, разом з цим знижуються витрати на кондиціювання. На території парку зростає більше одного мільйона рослин, які створюють особливий сприятливий мікроклімат.

Рис.4. Парк на дахах будинків уряду. Південна Корея, Седжон. 1- Загальний вигляд; 2- фрагменти парку ([online] Доступно: <https://namu.wiki/w/%EC%A0%95%EB%B6%80%EC%84%B8%EC%A2%85%EC%B2%AD%EC%82%AC> [Дата звернення 5 серпня 2024])

Міста України в умовах війни потерпають від руйнувань, а тому інтегрування багаторівневих парків у міські структури може стати каталізатором реновації територій у повоєнний період.

Одним із цікавих прикладів створення багаторівневих парків саме в Україні може бути створення *парків-терас*.

Надання терасам необхідного для облаштування пандусів ухилу дозволяє вирішити проблему безбар'єрності. Прикладом може бути проект багатофункціонального громадського центру «Opportunities for the community» (рис. 5), створеного у Бразилії архітекторами Альфредо Бріллембург та Юбер Клумпнер. Громадський простір парку включає площі для сільського господарства із системою управління водними ресурсами, амфітеатр, музичну школу та ін.

Такий же приклад терасування з озелененням та пандусами демонструє дипломний проект ст. МБ-604 Гогохії О. «Реновація курортної території в межах вул. дача Ковалевського, вул. Берегова під дитячий центр в м. Одеса».

Оба ці приклади терасування пов'язані з ситуацією пологого нахилу рельєфа місцевості та передбачають можливість проїзду транспорту по пандусам.

Рис.5. Парк громадського центру «Opportunities for the community». Бразилія. ([online] Доступно: <https://GlobalHolcimAward2012WinnersAnnounced|ArchDaily> [Дата звернення 5 серпня 2024])

Рис.6. Дипломний проект ст.МБ-604 Гогохія О. «Реновація курортної території в межах вул. дача Ковалевського, вул. Берегова під дитячий центр в м. Одеса». Керівники: Глазирін В.Л., Кисельова Г.В., Румілець Т.С.

Дослідження багаторівневих парків велися за принципом побудови їх просторової структури по відношенню до рівня землі та їх загальному функціональному призначенню. Параметрами, за якими були визначені тенденції, є об'ємно-просторове рішення об'єкта, його основна функція (призначення), особливості розташування щодо природних чи архітектурних об'єктів.

В результаті всі проаналізовані нами приклади багаторівневих відкритих озелених суспільних просторів можна систематизувати наступним чином:

- багаторівневі пішохідні зони та додаткові рівні транспортних розв'язок;
- ярусні сади та парки;
- міні-двори, інтегровані в багатоповерхову будівлю;
- зелені дахи різного призначення.

У результаті дослідження було виявлено, що актуальні та затребувані для містян відкриті озеленені простори загалом відповідають наступним вимогам:

- соціальна значимість, відповідність організації простору соціальним установкам, запитам містян. Громадський простір – це простір для комунікацій, активностей, різноманітних видів відпочинку;

- екологічність. Завдяки зеленим просторам покращується екологічна ситуація у місті: дерева, значна площа зелених насаджень очищають повітря, захищають від пилу та шуму;

- функціональність. Зонування, обладнання територій проектується з урахуванням актуальних сценаріїв поведінки городян, враховуються інтереси різних груп населення;

- комфортність. Комфорт для сучасного городянина це комплексне поняття. Його складовими є соціально-психологічний комфорт (середовище має якостями, що оптимізують міжособистісну та групову взаємодію людей, середовище безпечне), санітарний комфорт (зручність з погляду здоров'я, фізичного стану), адаптаційний комфорт (середовище, що пристосовується під мінливі потреби людини);

- актуальна естетика. Поєднання архітектурної спадщини, ергономічних форм сучасного обладнання, нових матеріалів, технологій у цілісне середовище, композицію. Використання у проєктах образності органічної для даного архітектурного, культурного, природного контекстів;

Висновки. Отже, багаторівнева композиція, як спосіб організації озеленого міського простору застосовується з кількох причин:

- використання ресурсу середовища: існуючі інженерні споруди, об'єкти транспортного середовища, промислові будівлі перепрофілюються на громадські простори для відпочинку;

- багаторівневий простір організується на майданчику над рівнем землі, як правило, у багатофункціональному середовищі. Різні функціональні зони розміщуються на різних рівнях;

- в умовах щільної забудови простору для відпочинку організуються на дахах, відкритих терас.

В умовах історичної, щільної сучасної забудови, в ході модернізації та перепрофілювання архітектурно-середовищного контексту, що склався, багаторівневі парки сприяють покращенню екологічної ситуації та підвищенню якості життя. Розробка оригінальних проєктних рішень у такому разі надає природно-архітектурному контексту місцевості характеру унікальності, візуального розмаїття. Проєктування багаторівневих парків є актуальним напрямом сучасної проєктної культури та допоможе вирішити різні проєктні та соціальні завдання для міст України.

Бібліографія

1. Bourne L. S. 1997. Polarities of Structure and Change in Urban Systems: A Canadian Example. *Geojournal*, Vol. 43. P. 339-349.

2. Mitchell D., 1995. The End of Public Space? People's Park, Definitions of the Public, and Democracy. *Annals of the Association of American Geographers*, 85(1). P.108–133.

3. Вітюк І.В., 2016. Фактори, що впливають на формування та розміщення садово-паркових об'єктів. *Зб. наук. праць: Сучасні технології, матеріали та дизайн в будівництві*. Вінниця: ВНТУ, том 20 № 2. С. 80-85.

4. Елбакідзе М., Завадович О., Ямелинець Т. 2005. Методичні аспекти інвентаризації зелених зон урбанізованих територій (на прикладі регіонального ландшафтного парку «Знесіння»). *Вісник Львівського УН-ТУ. Серія географічна*. №32. С. 96-109.

5. Колот А. М., 2021. Атомізація життєвого простору та дифузія трудової діяльності в умовах коронакризи: прояв, наслідки, вектори подолання. *Зб. наук. праць: Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. Київ, вип. 11, ч. 2. С. 10–25.
6. Кучерявий В.П., 2017. *Ландшафтна архітектура*. Львів: «Новий Світ», 520 с.
7. Кучерявий В.П., 2008. *Озеленення населених місць*. Львів: Світ. 456с.
8. Лукін С.Ю., 2020. Публічний простір європейських країн у системі глобалізованого світу за дослідженнями зарубіжних авторів. *Вчені записки Таверійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Державне управління»*. Київ, т. 31(70). №2. С. 127-134

Volodymyr Kyselov¹, Ganna Kyselova²

¹*Senior lecturer of the Department of Architecture of Buildings and Structures*

maketlab@ukr.net

orcid.org/0009-0004-5454-3681

²*Senior lecturer of Urban Planning Department*

kiselisa@ukr.net

orcid.org/0000-0002-0398-6413

Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa

MULTI-LEVEL PARKS: FOREIGN EXPERIENCE AND PROSPECTS OF CREATION IN UKRAINE

© Kyselov V. M., Kyselova G. V., 2024

Annotation: The object of the study is multi-level city parks. The subject of this research is the general principles and design methods of organizing the subject-spatial environment of multi-level parks. The article analyzes and systematizes a large project material devoted to new global trends in the organization of multi-level parks. A comprehensive overview of their conceptual varieties, compositional features is given. Design methods aimed at the formation of multilevelness in the urban environment using landscape and architectural methods of form formation are revealed. A systematic analysis of the principles of organizing multi-level parks in the unity of ecological, artistic-aesthetic and contextual approaches is carried out.

The article reveals modern trends in the organization of open multi-level parks, their definition is given - they are separate fragments of a traffic-free urban environment, which have one or more levels, at least one of which is above ground or water level, intended, as a rule, for recreation and walks. Among them can be both monofunctional and multifunctional spaces, but all of them are united by such qualities as recreational function, accessibility and openness.

Typological types are proposed: multi-level pedestrian zones and additional levels of traffic junctions; terraced gardens and parks; surface recreational space; mini-courtyards integrated into a multi-story building; green roofs for various purposes; multi-level playgrounds.

The conclusion is formulated that architectural and urban planning of multi-level parks is an actual trend of modern design culture and helps to solve various design and social tasks.

Keywords: Multi-level parks, tiered parks, green roofs, terrace parks.